

Gweithio'n ddiogel gyda bêls mewn amaeth

Ar gyfer pwy mae'r daflen hon?

Mae'r arweiniad hwn ar gyfer pobl sy'n ymwneud â thrin a stacio bêls crwn a sgwâr. Nid yw'n delio â'r risgiau diogelwch sy'n gysylltiedig â defnyddio'r peiriannau a ddefnyddir i gynhyrchu bêls – gweler 'Dysgu mwy'.

Gallai dilyn yr arweiniad yn y daflen hon helpu atal nifer o'r damweiniau a llawer o'r afiechyd sy'n gysylltiedig â thrin a stacio bêls mewn amaeth.

Damweiniau ac afiechyd

Gall damweiniau anghuol a difrifol ddeillio o weithgareddau yn gysylltiedig â bêls, yn cynnwys:

- syrthio o staciau bêls;
- syrthio o gerbydau a pheiriannau a ddefnyddir i stacio bêls;
- cael eich taro gan fêls yn syrthio;
- trydaniad o gyswllt gyda llinellau pŵer uwchben (OHPLs);
- baglu a syrthio oherwydd llinyn bêls rhydd;
- cyswllt gyda pheiriant trin bêls megis codwyr;
- tanau.

Gellir achosi problemau iechyd yn gysylltiedig â thrin a stacio bêls trwy:

- codi a chario (anafiadau yn ymwneud â chodi a chario, e.e. problemau cefn, tynnu cyhyrau a straeniau);
- amlygiad i lwch (e.e. clefydau resbiradol a heintiau).

Pwy ddylai stacio bêls?

Mae stacio yn galw am sgil arbennig. Unrhyw un sy'n gysylltiedig â gwaith stacio bêls, gan gynnwys gweithiwr achlysurol, dros dro neu asiantaeth.

- dylech wybod sut i stacio bêls yn ddiogel neu gael eich goruchwylio yn uniongyrchol gan rywun sydd â'r wybodaeth hon;
- byddwch yn ymwybodol o'r risgiau a'r rhagofalon i'w dilyn a deall y gweithdrefnau gweithredol;
- derbyniwch hyfforddiant priodol ar sut i ddefnyddio peiriannau ac offer yn ddiogel;
- rhaid bod yn feddygol a chorfforol abl i wneud y gwaith;
- gwisgwch offer amddiffynnol personol priodol, e.e. mygydau llwch neu fenig fel fo'n briodol.

Ble ddylwn i adeiladu staciau bêls?

- Adeiladwch staciau ar dir cadarn, lefel, sy'n draenio'n dda, a ddylai fod yn agored ac wedi ei awyru'n dda, ymhell o unrhyw OHPLs.
- Defnyddiwch gerrig neu greigiau wedi eu malu ar y tir islaw'r stac i'w wneud yn lefel, a allai hefyd helpu cronni dŵr a'i atal rhag myn i'r stac.
- Dewiswch safle oddi wrth unrhyw beryglon tân a ffynonellau taniad posibl.
- Bydd mynediad ffordd da yn helpu cludo'r bêls i ac o'r stac yn ddiogel.
- Sicrhewch fod digon o le i ganiatáu digon o le i dractorau, trelars a cherbydau eraill symud.
- Aseswch yr angen i ffensio staciau os oes gan dda byw fynediad at y stac neu os yw'n agos at lwybr neu ffin.
- Darparwch arwyddion i rybuddio pobl i gadw'n glir o staciau bêls (e.e. risg o fêls yn syrthio, tân ac ati) os nad yw'n bosibl codi staciau oddi wrth ardaloedd ble mae gan y cyhoedd fynediad.

Atal syrthio wrth stacio a dadstacio â llaw

Aseswch y risgiau o weithio ar uchder wrth stacio a dadstacio bêls a dewis a defnyddio offer gwaith addas i wneud y gwaith yn ddiogel.

- Defnyddiwch ddull diogel o fynediad i ac o safleoedd gwaith uwchben lefel y ddaear.
- Peidiwch byth â defnyddio codwr, llwythwr ar flaen tractor, bwced cludo telesgopig nac atodyn trin bêls fel modd o gael mynediad i neu ddod i lawr o stac.
- Yn aml fe ddefnyddir ysgolion wrth stacio a dadstacio bêls. Fodd bynnag, dylech nodi'r dulliau mwyaf diogel o gael mynediad at stac - allai fod yn ysgol neu beidio. Defnyddiwch ysgolion ble nad oes unrhyw ddull arall rhesymol o fynediad ar gael.
- Gyda rhai staciau, gallai fod yn bosibl creu 'grisiau' bêls i ddarparu mynediad diogel i stacio a dadstacio.
- Dylid osgoi gweithio ger ymylon neu orgyrraedd am fêls.
- Cadwch yn glir o offer llwytho bêls i leihau'r risg o gael eich taro oddi ar y stac.

Sut i stacio bêls

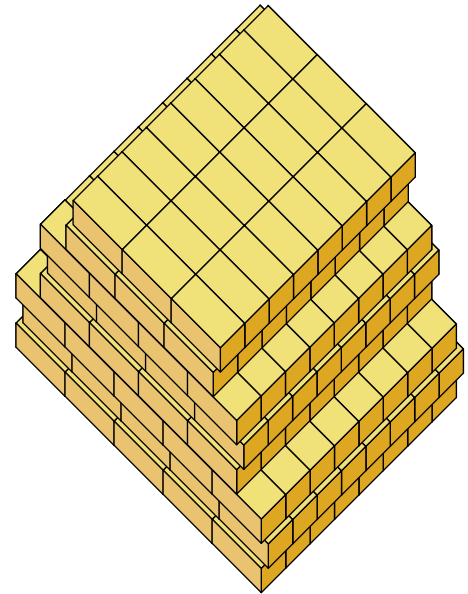
- Dylai gwaelod stac greu sylfaen gadarn ar gyfer unrhyw fêls atodol.
- Defnyddiwch fêls sydd o wneuthuriad cadarn yn unig, yn arbennig ar gyfer ymylon.
- Sicrhewch fod bêls wedi eu 'clymu i mewn', h.y. wedi eu stacio fel bod bêls cefnogol isaf wedi eu sefydlogi trwy orgyffwrdd a chydblethu'r bêls uchaf mewn haenau bob yn ail.
- Cadwch lygad ar adeiladwaith y stac i sicrhau ei fod yn parhau i fod yn sefydlog yn ystod ac wedi stacio.
- Sicrhewch nad oes unrhyw linyrnau rhydd allai achosi perygl o faglu.

Bêls sgwâr/dwysedd uwch mawr

Mae staciau o fêls sgwâr mawr yn fwy sefydlog na rhai bêls confensiynol bach ond gall bêls mawr achosi anafiadau angheuol a difrifol os byddant yn syrthio ar ben rhywun oherwydd eu pwysau.

Dylid adeiladu staciau gyda:

- sylfaen eang sy'n culhau ychydig wrth fynd yn uwch;
- haenau bob yn ail o fêls sengl neu ddwbl sy'n'clymu i mewn' gyda'r rhai islaw, h.y. dylai fod yna orgyffyrddiad o led hanner belen yr holl ffordd i roi digon o sefydlogrwydd a chryfder i'r stac rhag rhannu. Mae hyn yn arbennig o bwysig os yw staciau yn agos at ffyrdd cyhoeddus, llwybrau cerdded neu mewn ardal ble gallai pobl fod yn bresennol.

Ni ddylid codi staciau bêls sgwâr/dwysedd uwch mawr yn uwch nag:

- un a hanner gwaith lled y sylfaen;
- cyrhaeddiad yr offer sydd ar gael i'w ddadstacio;
- deg o fêls ar lain caled neu concriid;
- wyth belen ar safleoedd ble nad oes llain galed ar gael.

Ffigwr 1 Enghraifft o batrwm stacio ar gyfer bêls sgwâr mawr

Cymrwch ofal arbennig wrth drin bêls mawr, sgwâr. Gallant bwysu hyd at 600 kg yr un a gallai un o'r rhain yn syrthio ar rywun eu lladd.

Gallai stac yn syrthio tu fewn i adeilad achosi difrod i'w strwythur ac yn ei dro gallai hyn anafu neu ladd pobl. Sicrhewch fod adeiladau ble mae bêls wedi eu storio yn addas ac o saernïaeth gadarn. Ceisiwch gyngor gan wneuthurwr, dylunydd neu adeiladwr yr adeilad ble fo'n bosibl.

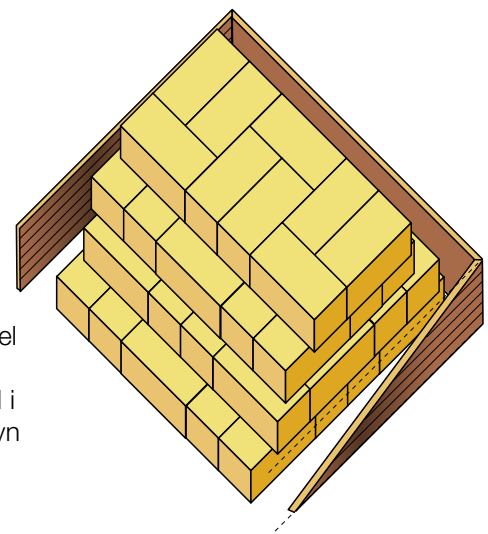
Staciau casglwr/cronadur bêls

Mae casglwyr/cronaduron bêls, a ddefnyddir yn y cae yn rhan o'r broses creu bêls, yn cludo bêls i safle dros dro a'u gadael i gael eu casglu, wedi eu stacio un ar ben y llall. Gall hyn fod yn fantais os yw'n bwrw glaw gan y bydd llai o fêls wedi eu dinistrio. Fodd bynnag, mae staciau casglwyr bêls yn ansefydlog yn eu hanfod a dylid eu hail stacio cyn gynted â phosibl. Os yw'r bêls uchaf wedi eu hamlygu i law, gallant ddirywio a gwneud y stac yn hyd yn oed mwy ansefydlog.

Bêls sgwâr/confensiynol bach

Dylid plethu bêls bach yn glos gyda haenau fesul ail yn cael eu troi a'u hongli ychydig fel bod pob belen wedi ei chloi i mewn, e.e. mewn patrwm tebyg i waith brics.

Dylai'r rhan o'r stac ble bydd y bêls yn cael eu symud i'w defnyddio gael ei adeiladu mewn 'grisïau' i ganiatáu mynediad diogel i stacio a dadstacio. Fodd bynnag, gallai hyn hefyd hwyluso mynediad i blant ac felly efallai y bydd angen blocio'r grisïau trwy adael rhai o'r bêls yn eu lle nes bydd angen mynd atynt.

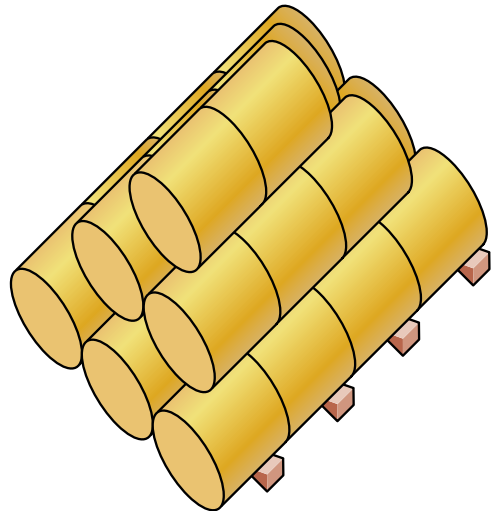
Ffigwr 2 Enghraifft o batrwm stacio ar gyfer bêls sgwâr bach

Bêls crwn

Stacio pyramid

Y dull mwyaf diogel o stacio bêls crwn yw ar eu hochrau mewn pyramid (gweler Ffigwr 3), ond sicrhewch:

- bod rhesi gwaelod bêls allanol wedi eu lletemu neu osod â stanciau neu gynhalwyr;
- bod haenau wedi eu gorgyffwrdd o hanner belen blaen i'r cefn.

Stacio pen

- Gall stacio bêls crwn ar eu pennau arwain at stac ansefydlog oherwydd mae dwyster belen anghyson yn caniatáu i fêls setlo a symud.
- Dim ond os ydynt i'w storio mewn adeilad ble mae ochrau i'r adeilad neu bod mesurau eraill priodol i leihau'r risg o'r bêls yn syrthio allan ddylid stacio bêls crwn ar eu pen.

Ffigwr 3 Enghraifft o batrwm stacio ar gyfer bêls crwn

Bêls crwn neu sgwâr wedi eu lapio

Cymrwch ofal arbennig wrth stacio a dadstacio belen wedi eu lapio gan y gall y plastig a ddefnyddir i'w lapio wneud y bêls yn llithrig. Gall y cynnwys sych ddylanwadu ar sefydlogrwydd y stac felly dylech gyfyngu uchder y stac wrth ddefnyddio'r bêls hyn. Dilynwch y canllawiau hyn ar gyfer bêls wedi eu lapio:

- llai na 25% o gynnwys sych – stacio mewn haen sengl;
- rhwng 25–35% o gynnwys sych – stacio hyd at uchder ddwy felen;
- rhwng 35–45% o gynnwys sych – stacio hyd at uchder tair belen.

Dylai uchafswm uchder stac o fêls crwn fod tua thair gwaith diamedr y felen.

Gorchuddio bêls

Gall gorchuddio bêls gyda gorchudd neu rwyd greu problemau diogelwch, yn cynnwys:

- gweithio ar uchder; a
- codi a chario â llaw (gyda bêls bach).

Gall rhoi gorchudd dros fêls hefyd gynyddu'r risg o blâu o fermin, ffwngaid a bacteria a chloi lleithder i mewn, sy'n gallu achosi i ansawdd y bêls ddirywio a gwneud y stac yn ansefydlog.

Cyn gorchuddio stac o fêls, gwiriwch:

- y stac i sicrhau ei fod yn strwythurol gadarn ac o'r dimensiynau priodol;
- y gorchudd neu rwyd am dyllau, rhwygiadau a manau gwan – cyweiriwch unrhyw ddiffygion cyn eu defnyddio;
- y rhaffau i sicrhau eu bod mewn cyflwr da ac o hyd addas;
- manau atodi/diogelu.

Byddwch yn ymwybodol o'r risgiau o orchuddio bêls os yw'r tir yn anwastad neu os yw'r tywydd yn wyntog – efallai y bydd angen symud y gwaith neu ei ohirio.

Gorchuddio neu rwydo bêls ar drelars neu lorïau

Os yw cyfreithiau traffig ffordd ac amgylcheddol yn ei ganiatáu, peidiwch â gorchuddio bêls ble bynnag fo'n bosibl os ydynt yn cael eu cludo ar y ffordd.

Fodd bynnag, os oes angen gorchuddio bêls, yna dylid osgoi'r angen i weithio o uchder trwy, er enghraifft:

- ddefnyddio systemau gorchuddio awtomatig ble nad oes angen dringo ar y llwyth neu wely'r cerbyd;
- atodi rhwyd i bolyn, gyda'r ddau wedi eu codi gan delegludydd dros y llwyth;
- codi rhwyd wedi ei phlygu yn defnyddio telegludydd ar y llwyth a'i ddad blygu, yn defnyddio rhaffau, o lefel y ddaear.

Cynnal a chadw stac

Wedi creu stac sefydlog da, bydd angen i chi sicrhau ei fod yn aros felly.

Gwiriwch staciau bêls yn rheolaidd i sicrhau:

- bod y stac yn dal mewn cyflwr da, yn arbennig wedi tywydd garw;
- nad oes perygl y bydd y stac yn syrthio;
- nad yw plant yn defnyddio'r stac fel lle i chwarae neu guddfan;
- nad yw'r bêls yn dod yn rhydd.

Dylech ddatgymalu neu ailadeiladu unrhyw staciau sy'n anniogel.

Dadstacio

Mae yna risg o bobl yn syrthio o staciau wrth ddadstacio â llaw oherwydd eu bod yn aml yn ceisio:

- rhyddhau bêls sydd wedi mynd yn sownd;
- tynnu bêls o'r rhan anghywir o'r stac;
- codi bêls y mae eu llinynnau wedi torri;
- gweithio'n rhy agos at ymyl y stac;
- sefyll ar felen rydd.

Tynnu bêls o stac neu lwyth

Dilynwch y cyngor hwn p'un a ydych yn tynnu bêls â llaw neu gyda pheiriant:

- Dadstaciwch y bêls yn y drefn tu chwith i'r drefn stacio.
- Peidiwch â symud neu dynnu bêls o waelod neu ganol y stac gan y bydd hyn yn achosi i'r stac fod yn ansefydlog.
- Peidiwch byth a gadael bêls grog heb gynhaliaeth.
- Peidiwch â cheisio gwrthio bêls mawr oddi ar stac – defnyddiwch offer trin mecanyddol ar gyfer bêls mawr a dadstacio o'r brig yn gyntaf pob tro.
- Byddwch yn ymwybodol o'r risgiau trin â llaw wrth symud bêls bach/confensiynol, nad ydynt o reidrwydd yn addas i'w codi'n fecanyddol.
- Byddwch yn ymwybodol o setliad posibl y bêls wrth ddadstacio.

Symud bêls

Cerbydau ac offer

- Defnyddiwch offer a threlars neu gerbydau trin bêls sydd wedi eu cynllunio, adeiladu a chynnal yn briodol i ganiatáu atodi llwythi iddynt.
- Gwiriwch fod echeli a theiars yn ddigon cryf i ymdopi â'r llwythi trymaf a osodir arnynt.
- Ystyriwch bwysau unrhyw offer llwytho a chario a osodir – bydd llawlyfrau cyfarwyddyd offer yn darparu'r wybodaeth berthnasol ond, er enghraifft:
 - gall cludydd telesgopig yn codi tair belen fawr fod yn cario llwyth o bron i 2 dunnell;
 - gallai trelar lori yn cario 36 belen fawr fod yn cario llwyth o fwy nag 20 tunnell.
- Peidiwch â chodi na stacio mwy na'r hyn y mae'r offer cludo a ddefnyddir yn gallu ei gario.
- Peidiwch â chario belen neu fêls ar lwythwr neu gludwr telesgopig sy'n rhwystro golwg y gyrrwr.
- Sicrhewch fod:
 - raciau bêls/gwellt wedi eu hatodi'n ddiogel i drelars;
 - llwythi'n sefydlog gan na fydd rhoi rhaff am lwyth ansefydlog yn ei wneud yn ddiogel;
 - gwasgedd teiars wedi gosod yn gywir;
 - trelars wedi eu cysylltu'n ddiogel i'w tractor neu gerbyd tynnu;
 - dyfeisiadau i drin bêls, megis clampiau, crafangau a phigau, yn addas ar gyfer y math o fêls sy'n cael eu cludo.

Os ydych yn defnyddio pigau bêls:

- mae'n well defnyddio un pigyn neu fwy i sicrhau bod belen wedi ei dal yn ddiogel ac i leihau'r risg y bydd belen yn 'troi' ar y pigyn neu'n dod yn rhydd;
- mae pigau hirach yn fwy diogel i sicrhau sefydlogrwydd y llwyth, ond rhaid eu gosod yn ddiogel neu fel arall gallai pwysau'r bêls ar ddiwedd y pigau achosi i'r pigau dorri;
- sicrhewch nad yw pigau yn gwthio mor bell allan o'r belen fel bod perygl i bobl;
- pan nad oes eu hangen, dylid tynnu, plygu yn ôl neu orchuddio pigau, fel nad ydynt yn cyflwyno perygl i bobl a defnyddwyr ffordd eraill;
- dilynwch y weithdrefn **stop diogel** cyn dod i lawr o dractor neu beiriant symudol. Cafwyd damweiniau anghueol ble nad oedd pobl yn dilyn **stop diogel** ac iddynt gael eu trywanu gan bigyn bêls neu eu gwasgu gan beiriant.

Cofiwch:

- Brêc llaw ymlaen
- Rheolyddion yn niwtral
- Stopiwch y peiriant
- Tynnu'r allwedd

Symud bêls ar dractor

Mae canolbwynt disgyrchiant yn bwysig iawn wrth drin bêls mawr, yn arbennig gyda llwythwr pen blaen.

- Cadwch y llwyth mor isel â phosibl – gallai llwyth pendrwm arwain ar ddymchwel am yn ôl neu i'r ochr.
- Defnyddiwch y rheolyddion yn llyfn, gan osgoi symudiadau herciog.
- Peidiwch â theithio'n rhy gyflym.

- Sicrhewch fod yna ddigon o falast ar y blaen a'r cefn i wrthbwysu'r llwyth. Gall balast annigonol wneud llywio a brecio yn anodd a gallai fod yn beryglus yn y cae ac ar y ffordd.

Amddiffyniad rhag troi drosodd a gwrthrychau'n syrthio

Dylai offer megis tractorau a llwythwyr pen blaen a ddefnyddir i symud bêls fod â chabiau cymeradwy, wedi eu cynnal yn dda ac amgaaedig gyda system amddiffyn rhag troi (ROPS) ac amddiffyniad rhag gwrthrychau yn syrthio (FOPS). Dylid gosod (a gwisgo) atalyddion sedd os defnyddir y peiriant ar gyfer gwaith ble mae risg o droi drosodd.

Bydd cab amgaaedig hefyd yn helpu amddiffyn y gweithredwr rhag unrhyw fêls allai ddod yn rhydd a rholio neu lithro i lawr breichiau'r llwythwr. Efallai na fydd tractor wedi ei osod â bar rholio yn hytrach na chab diogelwch wedi ei amgáu yn llwyr ddarparu amddiffyniad digonol ynddo'i hun yn erbyn bêls yn syrthio yn ôl dros fraich y llwythwr.

Trefnu llwythi ar gerbydau

- Peidiwch â gorlwytho'r trelar.
- Byddwch yn ymwybodol bod llwythi uchel yn fwy tebygol o droi drosodd.
- Peidiwch â stacio bêls yn uwch nag ymyl y trelar.
- Sicrhewch y llwyth gyda strapiau neu raffau a bêls strap dwbl yn y cefn, gan fod y rhain yn dueddol o siglo fwyaf.
- Gall symud nifer fawr o fêls mawr ar yr un pryd achosi problemau brecio, llywio a sefydlogrwydd.
- Gwiriwch y llwyth yn rheolaidd ac wedi brecio'n galed neu newid cyfeiriad yn annisgwyl.

Llwybrau dros y caeau

- Cynlluniwch y rhain o flaen llaw a chyfarwyddo gywrwyr yn unol â hynny.
- Ystyriwch effeithiau tir garw, llwybrau a giatiau.

Llwybrau ar hyd y ffordd

Mae symud offer amaethyddol a llwythi o fêls ar ffyrdd cyhoeddus yn galw am ofal arbennig. Sicrhewch eich bod yn ymwybodol o'ch dyletswyddau dan ddeddfwriaeth traffig ffordd. Os nad ydych yn siŵr, gwiriwch gyda'r heddlu, yr Adran Drafnidiaeth a'ch cyngor lleol.

Diogelwch cerddwyr

- Gwiriwch cyn symud i ffwrdd, yn arbennig ar gyfer plant a phobl ifanc.
- Sicrhewch fod pawb wedi eu clirio o lwybr y daith cyn symud i ffwrdd.
- Peidiwch byth â chario teithwyr ar gludwyr llwythi na bêls.
- Peidiwch byth â gadael i unrhyw un deithio ar unrhyw beiriant, yn arbennig ar fariau croes unedau trelars.
- Cadwch bobl nad ydynt yn allweddol oddi wrth staciau wrth stacio a dadstacio, yn arbennig pan fydd cerbydau a pheiriannau yn cael eu gweithredu.
- Sicrhewch fod drychau ar dractorau a thrinwyr telesgopig wedi eu gosod a'u cynnal a chadw a'u symud yn briodol.

Problemau eraill yn gysylltiedig â bêls

Tân

- Dylai eich awdurdod tân ac achub lleol allu eich darparu â chanllaw ar bellter clirio i'w gynnal rhwng staciau ac adeiladau ble mae pobl yn byw. Efallai yr hoffech hefyd ofyn i'ch darparwr yswiriant a chyngor lleol am gyngor.
- Ble mae nifer o staciau wedi eu gosod gyda'i gilydd tu allan, dylid eu hadeiladu, os yn bosibl, mewn llinell yn groes i'r gwynt.

- Cynlluniwch i gadw staciau oddi wrth y cyhoedd os yn bosibl. Os na ellir osgoi hyn, yna byddwch yn ymwybodol bod staciau yn agos at ffyrdd neu lwybrau cyhoeddus yn agored i dannau – naill ai o waredu pen sigarêts wrth i bobl basio neu oherwydd cychwyn tân ar bwrpas.

Ffynonellau cychwyn tân

- Wedi codi staciau, dylid sicrhau nad yw deunydd fflamadwy neu'r rhai allai gychwyn tân, fel gwrtaithe neu danwydd, wedi eu storio gerllaw.
- Sicrhewch fod unrhyw wifrau trydanol tu fewn i ysgubor yn addas, diogel ac wedi ei ynysu'n briodol fel nad yw'n ffynhonnell cychwyn tân.
- Cadwch beiriannau codi bêls yn rhydd o wellt a gweddillion eraill i osgoi achosi tân – gosodwch darian neu gardiau os yn bosibl i atal bêls a deunydd rhydd rhag syrthio ar yr injan.
- Peidiwch â chaniatáu ysmegu ger staciau.
- Byddwch yn ymwybodol y gall bêls gwellt fynd ar dân weithiau trwy hylosgiad digymell.
- Peidiwch â chyflawni unrhyw waith allai achosi risg o dân yn agos at staciau, e.e. weldio, defnyddio chwythlamp ac ati.

Llinellau pŵer uwchben (OHPLs) a gwasanaethau tanddaearol

- Peidiwch â gweithio na chodi staciau islaw neu o fewn 10m o bellter llorweddol o OHPLs.
- Os nad oes modd osgoi cyflawni'r gwaith hwn o fewn 10m i OHPL dylech asesu'r risgiau, ymgynghori â'r gweithredwr rhwydwaith dosbarthu trydan am gyngor, a dilyn system waith diogel.
- Ble fo'n bosibl dylid osgoi gweithredu offer llwytho oddi tan OHPLs.
- Os nad oes modd i chi osgoi gweithredu offer llwytho oddi tan OHPLs, gwnewch yn siŵr bod gyrwyr yn ymwybodol o'r risgiau a'r rhagofalon i'w dilyn.
- Sicrhewch fod offer llwytho, megis trawstiau telesgopig a mastiau wagenni fforch godi ac ati, wedi eu gostwng wrth basio dan OHPLs.
- Peidiwch ag adeiladu staciau dros wasanaethau tanddaearol megis pibellau nwy neu hydrantau dŵr, gan y gallai'r stac fod yn rhwystr os oes angen cyflawni gwaith trwsio ar frys.
- Am ganllaw pellach ar weithio'n ddiogel ger OHPLs – gweler 'Rhagor o wybodaeth'.

Codi a chario

Gall cynllunio diogel leihau'r risg o broblemau iechyd yn gysylltiedig â chodi a chario:

- Trefnwch y gwaith i osgoi codi a chario peryglus ble fo'n bosibl, e.e. newidiwch i system bêls mawr i fecaneiddio'r dasg yn llwyr.
- Ble fo codi a chario yn angenrheidiol, dylech leihau'r risgiau trwy ddefnyddio cymhorthion codi a chario mecanyddol ac offer eraill, e.e. codwyr bêls, a chynorthwyon cludo megis troliau bêls, picweirch neu fachau bêls.
- Sicrhewch fod pobl sy'n cyflawni'r gwaith yn gorfforol abl ac wedi eu hyfforddi'n briodol mewn technegau codi a chario.

Llwch

Gall llwch achosi problemau resbiradol (anadlu).

- Ble bynnag fo'n bosibl, defnyddiwch offer mecanyddol i drin bêls.
- Caewch ddrysau a ffenestri tractorau a llwythwyr ac ati i leihau amlygiad.
- Dylid osgoi ysgwyd bêls neu welyo anifeiliaid gyda bêls sy'n llwydo neu'n arbennig o lychlyd.
- Dylid osgoi gweithio gyda bêls o fewn adeilad neu ofod amgaaedig arall heb awyriad digonol.

- Gwisgwch anadlydd addas ble rydych yn debygol o gael eich amlygu i lefelau uchel o lwch. Os ydych yn defnyddio anadlydd untro, sicrhewch ei fod i'r safon EN 149 gyda hidlydd o FFP2 neu uwch. Dylai'r safon hon fod wedi ei nodi'n glir ar y mwgwd. Ni fydd mygydau untro nad ydynt wedi eu cynhyrchu i'r safon hon (e.e. mygydau llwch niwsans) yn cynnig amddiffyniad digonol.

Fermin

Mae rheolaeth dda o fermin yn allweddol, gan y gall fermin fel llygod mawr ddinistrio 20% o stac. Maent yn hoffi'r lloches, cynhesrwydd, bwyd a d r a geir mewn stac o fêls ac maent hefyd yn hoff o gnoi trwy yn hytrach na myn o amgylch llinyn bêls. Yn ogystal ag achosi i staciau fod yn ansefydlog, gall llygod mawr hefyd achosi salwch fel leptosbriosis sy'n cael ei ddal trwy gyswllt â'u troeth.

Plant

Mae bêls a staciau yn ddeniadol i blant fel lle i ddringo a chwarae. Mae yna hefyd risg benodol iddynt ble defnyddir peiriannau a cherbydau fferm i symud neu gludo bêls i ac o'r stac.

- Dylid rhwystro plant rhag chwarae gyda bêls, dringo ar staciau a chreu cuddfannau tu fewn iddynt.
- Chwiliwch am olion o blant yn chwarae mewn staciau, e.e. bêls wedi eu hadeiladu i greu cuddfan, twnneli trwy'r staciau neu deganau neu ddillad ar y bêls.
- Peidiwch â gadael i blant fod yn bresennol yn ystod gwaith stacio a dadstacio.
- Peidiwch â gadael i blant eistedd ar stac o fêls sy'n cael ei gludo ar drelar neu ar offer trin bêls.

Rhestr Wirio: Camau i'w cymryd cyn dechrau gweithio gyda bêls

Pobl

- Peidiwch â gadael i blant fod yn bresennol yn ystod gwaith stacio/dadstacio
- Defnyddiwch arwyddion neu rwystrau i gadw'r cyhoedd neu unrhyw un nad yw'n ymwneud â'r gwaith trin bêls ymaith
- Sicrhewch fod gweithwyr, yn cynnwys cyflogeion, yr hunangyflogedig a chontractwyr:
 - wedi eu hyfforddi
 - yn ymwybodol o'r peryglon
 - yn ymwybodol o weithdrefnau gweithio diogel
 - wedi eu darparu ag, ac yn gwisgo, offer amddiffynnol personol priodol
 - yn feddygol a chorfforol abl i wneud y gwaith i'w gyflawni
 - yn ymwybodol o beth i'w wneud os ydynt yn gweithio eu hunain
 - yn ymwybodol o beth i'w wneud os bydd damwain neu argyfwng

Gweithle

- Sicrhewch fod yr amgylchedd gwaith:
 - yn addas ar gyfer y gwaith i'w gyflawni, e.e. stacio, llwytho, dadlwytho ac ati
 - i ffwrdd o OHPLs neu wasanaethau tanddaearol
 - yn glir o dyllau, ffosydd ac ati
 - yn glir o linyddau rhydd neu ymlusgol
- Cynlluniwch lwybrau, yn arbennig os ydynt yn teithio ar y ffordd (e.e. dylid osgoi OHPLs, rhwystrau uwchben, cylchfannau, troeon llym, brecio'n galed)

Cyfarpar

- Defnyddiwch y cyfarpar priodol a sicrhau ei fod wedi ei osod yn gywir, e.e. atodiadau cario

- Sicrhewch fod offer yn addas i'r dasg a bod y llwyth o fewn y cyfyngiadau llwyth gwaith diogel
- Sicrhewch fod:
 - pibellau hydrologig yn ddiogel ac yn rhydd o ddiferiadau
 - offer yn symud/gweithredu'n rhydd
 - offer wedi ei gynnal a chadw'n dda
 - gorchudd/rhwyd mewn cyflwr da
- ROPS a FOPS wedi eu gosod

Y gweithgaredd

- Dylid cynllunio ac asesu'r gwaith yn briodol
- Sicrhewch y sefydlwyd systemau gwaith diogel ar gyfer:
 - gweithgareddau stacio, dadstacio a thrin bêls eraill a ddisgrifir yn y daflen hon
 - gweithio unigol
 - beth i'w wneud os bydd rhywbeth yn mynd o'i le, e.e. damwain neu argyfwng
- Diogelu ysguboriau a chymryd mesurau amddiffynnol eraill i leihau'r risg o fynediad gan bobl heb awdurdod, yn arbennig plant

Rhagor o wybodaeth

Tudalennau amaeth yr HSE: www.hse.gov.uk/agriculture/index.htm

Working safely near overhead power lines Taflen Wybodaeth Amaethyddol AIS8(rev2) HSE Books 2000 www.hse.gov.uk/pubns/AIS8.pdf

Atal damweiniau i blant ar ffermydd Taflen AS10(rev3) HSE Books 2008 (Pecyn wedi priso ISBN 978 0 7176 6313 2) <http://www.hse.gov.uk/pubns/welsh/as10.pdf>

Safe use of round balers Taflen Wybodaeth Amaethyddol AIS4(rev1) HSE Books 2011 www.hse.gov.uk/pubns/AIS4.pdf

Ceir canllaw ar drefniadau llwytho ar gyfer cerbydau ar y ffordd yng nghyhoeddiad yr Adran Drafndiaeth *Code of Practice: Safety of loads on vehicles* (ISBN 978 0 11 552547 6).

Gwybodaeth bellach

Am wybodaeth ynglŷn ag iechyd a diogelwch, neu i adrodd ar anghysondebau neu wallau yn y canllaw hwn, ewch i www.hse.gov.uk/. Gallwch weld canllaw'r HSE ar-lein ac archebu canllawiau am bris o'r wefan. Mae cyhoeddiadau am bris yr HSE hefyd ar gael o siopau llyfrau.

Mae'r ddogfen hon yn cynnwys nodiadau ar arfer da nad ydynt yn orfodol, ond allai fod yn ddefnyddiol i chi wrth ystyried beth sydd angen i chi ei wneud.

© *Hawlfraint y Goron* Os ydych yn dymuno aildefnyddio'r wybodaeth hon, ewch i www.hse.gov.uk/copyright.htm am fanylion. Cyhoeddwyd gyntaf 05/12.

Diolch i Anglian Straw Limited a'r Safety Company Limited am eu cymorth gyda'r daflen hon.